

Jų šviesus atminimas...

ALEKSANDR MYLNIKOV 1929–2003

Rašyti nekrologus visuomet skaudu, bet rašyti šį nekrologą skaudu dvigubai. Visų pirma jis yra pavėluotas (tai mano kaltė ir jokios aplinkybės čia nėra kuo nors dėtos). Be to, velionis nusipelno ypatingo paminėjimo, bet nežinau, ar jis man toks išeis. Kad ir kaip ten būtų, tokia netektis yra neeilinė tiek rusų, tiek pasaulio istorijos mokslui, taip pat ir mums, lietuviams.

Pusė tūkstančio A. Mylnikovo darbų sąrašo pozicijų turbūt geriausiai apibūdina jį kaip specialistą, autorių ir tyrinėtoją. Jo darbai išleisti ne tik Rusijoje, bet ir Čekijoje, JAV, Vokietijoje, Lietuvoje (rusų, anglų, vokiečių, italų, lietuvių, daugelio slavų kalbomis, ruošiamasi išleisti japonų). Jis vaisingai bendradarbiavo tarptautiniuose slavistų suvažiavimuose, tarptautinės UNESCO asociacijos slavų kultūroms tirti ir platinti konferencijose ir kitur.

Aleksandras Mylnikovas gimė 1929 m. Leningrade. 1952 m. baigė Leningrado universiteto Tėisės fakultetą. Dirbo M. Saltykovo-Ščedrinio viešojoje (dabar Rusijos nacionalinėje) bibliotekoje, 1961 m. tapo jos Rankraščių ir retųjų knygų skyriaus vedėju. Šio skyriaus vertybių fondai buvo šaltinis, maitinęs jų vertą dirvą: A. Mylnikovas iš pat pradžių susiformavo kaip mokslininkas ir prasmingas išvadas išreiškiantis autorius (mums ši biblioteka labai svarbi savo sukaupta lituanistine medžiaga).

Pradinį mokslinio darbo etapą vainikavo 1972 m. apginta habilituoto daktaro disertacija. Nuo 1973 m. A. Mylnikovas perėjo dirbti į Rusijos mokslų akademijos Petro Didžiojo (Kunstkameros) antropologijos ir etnografijos muziejų (tuo metu – SSRS Mokslų akademijos antropologijos ir etnografijos muziejus). Savo žinias jis panaudojo ir pedagoginiam darbui (1976 m. gavo profesoriaus mokslinį vardą). Nei ši, nei administracinė veikla nesutrukdė jo mokslinio darbo. Dar prieš apginant istorijos mokslų habilitacinę disertaciją pasirodė specialistų dėmesį atkreipusių straipsnių. Įvairiapusiški mokslininko tyrinėjimai buvo pripažinti etnogenėsės dėsningumų, slavų tautų naujųjų laikų istorijos ir prozopografijos ypatumų, etninės savimonės etnogenetinių legendų srityse. 1992 m. A. Mylnikovas buvo paskirtas Sankt Peterburgo antropologijos ir etnografijos muziejaus direktoriumi (vadovavo iki 1997 m.), o 1994 m. – išrinktas Rusijos humanitarinių mokslų akademijos (Sankt Peterburge) tikroju nariu. Gana ilgai jam teko dirbti vadovaujamo muziejaus prestižinio periodinio leidinio *Курьер Петровской Кунсткамеры* vyriausiuoju redaktoriumi. A. Mylnikovo nuopelnai buvo įvertinti Draugystės ordinu.

Sovietiniais laikais buvo būtina *polemizuoti su buržuazine istoriografija* ir pažymėti partijos

vadovaujamo mokslo laimėjimus, o dabar madinga skūstis partine priežiūra ir varžančiomis direktyvomis. Nereikia aiškinti, kiek šie idiotiški varžymai: trukdė Rusijos ir jos provincijų istorikams dirbti, bet šiandien svarbu pasakyti ir tai, kiek ir kokioje srityje galėta varžyti, ir kiek tokiais sąlygomis istorikai galėjo sukurti vertingos mokslinės produkcijos, visa tai vertinant dalykiškai ir neieškant *rezistencinių nuopelnų*. Funkcionierių kontrolei buvo sunkiau pasiekti senesnės chronologijos ir už imperijos ribų esančių šalių istorijos tyrimus. Lietuvių istorikui SSRS Visuotinės istorijos instituto ir Maskvos universiteto medievistų bei ankstyvųjų naujųjų laikų istorikų, sugebančių profesionaliai dirbti ir kontaktuoti su pasaulio mokslu, darbai buvo savotiškas langas į tą pasaulį. Antras toks langas buvo inteligentiškojo ir *nepaklusniojo* Leningrado istorikų darbai. A. Mylnikovas minėtinas pirmoje tokių Leningrado istorikų gretoje.

Slavų tautų genezės ar etninių ryšių srityje A. Mylnikovas visa tai parodė jų kultūros, savi-vokos pagrindu, pateikdamas išsamią šių reiškinių raidos ir ją išreiškiančių realijų analizę¹. Legendų (tarp jų apsišaukėlių mitų) fenomenas išnagrinėtas apibendrinančiu teoriniu ir euris-

tinu lygiu². Ne viename šių darbų kalbama ir apie Lietuvą. Šiuo metu mums bene aktualiausias yra A. Mylnikovo civilizacijų problematikos ir istorinės tipologijos studijos³.

Atskira kalba – A. Mylnikovo kontaktai su Lietuvos istorikais ir pozityvus jo indėlis į jų darbą. Įdomus yra jo bandymas įtraukti į parais-torinių lietuvių kilmės aiškinimų ratą Hustino metraščio pastebėjimą apie Publijų Lekoną – Palemoną⁴. Michalono Lietuvio rusiškoji citata (lotyniškame tekste) *Chorobra Litwa*⁵ buvo parodyta bylinių pirmųjų paminėjimų fone⁶ ir šiam tyrinėjimui net skirtas straipsnis⁷. Atskirai pažymėtinas kultūrologinis A. Mylnikovo pranešimas Vilniaus tarptautinėje mokslinėje konferencijoje (1996 m. rugsėjo 24–29 d.), suorganizuotoje George'o Soroso Atviros Lietuvos fon-

² Легенда о русском принце: русско-славянские связи XVIII в. в мире народной культуры. Ленинград, 1987; Межславянские контакты в сфере народной культуры: теоретические и эвристические аспекты // История, культура, этнография и фольклор славянских народов. X Международный съезд славистов. София, 1988. Доклады советской делегации. Москва, 1988, с. 101–111.

³ Основы исторической типологии культуры. Ленинград, 1979; „Сравнительное изучение цивилизаций“: некоторые вопросы критического анализа западных концепций мирового культурно-исторического процесса // Актуальные проблемы этнографии и современная зарубежная наука. Ленинград, 1979, с. 41–67; О понятии „культурно-исторический тип“: вопросы историографии // Методологические проблемы исследования истории культуры. Ленинград, 1982, р. 57–84; О понятии „культурно-исторический тип“: вопросы морфологии // Методология и методы исследования культуры. Ленинград, 1984, р. 18–29; Методологическое значение системно-регионального подхода // Взаимодействие форм культуры в духовной жизни общества. Ленинград, 1986, с. 35–46.

⁴ KSM, I, с. 209.

⁵ *Mykolas Lietuvis*. Apie totorių, lietuvių ir maskvėnų papročius. Vilnius, 1966, įklijos p. 16.

⁶ KSM, II, p. 333–337.

⁷ Илья Муромец в Великом княжестве Литовском // Tarp istorijos ir būtovės. Vilnius, 1999, p. 299–305.

¹ Чешская книга. Очерки истории (книга, культура, общество). Москва, 1971; Освободительные движения народов Австрийской империи. Возникновение и развитие. Конец XVIII в.–1849. Москва, 1980; Синкретизм культуры эпохи становления наций // Расы и народы. Ежегодник. Москва, 1987, т. 17, с. 28–43; Культура и общественная мысль славянских и балканских народов в XVIII веке // История Европы. Москва, 1994, т. 4, с. 339–348; Народы Центральной Европы: формирование национального самосознания XVIII–XIX вв. Санкт-Петербург, 1997; Картина славянского мира: взгляд из Восточной Европы. Этногенетические легенды, протогипотезы XVI–начала XVIII века. Санкт-Петербург, 1996 (toliau – KSM, I); Картина славянского мира: взгляд из Восточной Европы. Представления об этнической номинации и этничности XVI–начала XVIII века. Санкт-Петербург, 1999 (toliau – KSM, II).

do, Šiaurės Reino-Vestfalijos žemės mokslo centro Kultūros mokslų instituto Esene, Georgo Eckerto mokyklinių vadovėlių tarptautinio tyrimo instituto Braunšveige ir Vilniaus universiteto⁸. Pagaliau pareikština padėka ir už tai, kad nepaisydamas didelio užimtumo, velionis dalyvavo sudarant ir vykdant projektą *Lietuvos vaizdinė atmintis*, susijusį su UNESCO programa *Memory of the World*, taip pat sutiko dirbti Vil-

niaus universiteto leidžiamų *Istorijos studijų* redkolegijoje.

Mirtis išplėšė iš istorikų tarpo vieną žymiausių mokslininkų. Jo darbų išliekamoji vertė – nediskutuotinas klausimas. Lietuvos istorikai daug už ką prisimins velionį ir bus jam dėkingi. A. Mylnikovo pavardę minėsime greita Lietuvos istorijos mokslui daug davusių rusų mokslo vyrų Levo Karsavino ir Ivano Lappo.

Edvardas Gudavičius

⁸ Pažiūrų į kultūros istorijos vietą ir metodologija evoliucija sovietinėje istoriografijoje 1960–1980 m. // *Istoriografija ir atvira visuomenė*. Vilnius, 1998, p. 103–114.